

İslami Finansta Finansal İnovasyon ve Mühendislik

Samir Alamad

Çeviri: Burak Çıkıryel - Faruk Zorlu

alBaraka
Yayınları

SAMİR ALAMAD

İslami bankacılık, şer'i uyum, İslam ticaret hukuku, sukuk, denetim, sigorta konularında uzmanlaşan Samir Alamad, lisans derecesini Al Fateh Üniversitesi'nden İslam Ticaret Hukuku alanında almıştır. Ardından lisansüstü çalışmalar için İngiltere'de bulunmuş ve Loughborough Üniversitesi'nden İslami Bankacılık Finans ve Yönetimi alanında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Doktora düzeyinde Aston Business School'da Finansal İnovasyon ve Mühendislik alanlarında araştırmalar yapan Alamad, hâlen İngiltere'de Al Rayan Bankası'nda Şer'i Uyum ve Ürün Geliştirme biriminin yöneticiliğini üstlenmektedir. Aynı bankada Şer'i Denetleme Komisyonu üyesidir. Aynı zamanda Birmingham Üniversitesi'nde misafir öğretim görevlisi olarak dersler vermektedir.

İslami Finansal Kurumlar için Muhasebe ve Denetim (AAOIFI) sertifikasına sahip olan Alamad, AAOIFI bünyesinde bulunan çeşitli kuruluşlara denetçi ve danışman olarak hizmet vermektedir. İngiliz Hazine Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Bank of England gibi kurumlar üzerinden İngiliz hükümetine İslami bankacılık konularında danışmanlık hizmeti veren Alamad, uzmanlık alanlarıyla alakalı sayısız uluslararası konferansa ve yayına katılmış, çok sayıda akademik makale yayımlamıştır.

Yayımlanmış eserleri:

Financial Innovation and Engineering in Islamic Finance, Springer, 2017
Financial and Accounting Principles in Islamic Finance, Springer, 2019.

Bu çalışmayı eşim Lara'ya, kızlarım Faith ve May'e, aneme ve beni her koşulda destekleyen rahmetli babama ve bilginin peşinde koşmayı kendine şiar edinenlere ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	17
TABLULARIN LİSTESİ	19
YAYGIN OLAN KISALTMALARIN LİSTESİ.....	21
ÖNSÖZ.....	23
TAKDİM	27
Birinci Bölüm	
Giriş.....	29
1.1 Arka Plan.....	29
1.2 Finansal İnovasyonun Önemi: Potansiyelin Gerçekleştirilmesi.....	31
1.3 Bir Bankayı İslami Yapan Nedir?.....	33
1.4 İslami Bankacılık Ürünlerinin İçerdiği Değerler.....	34
1.5 Eğer Tüm Bankalar İslami Değerlere Uyum Sağlasaydı, Bankacılıkta Çöküş Yaşanır mıydı?.....	36
1.6 Kitabın Önemi	36
1.7 Kitabın Motivasyonu.....	37
1.8 Kitabın Yazılma Amacı	38
1.9 Kitabın Katkısı.....	39
1.10 Kitabın Potansiyel Uygulama Alanları	40
1.11 Kitap Bölümlerinin Özetleri.....	40

İkinci Bölüm

İslami Bankacılık ve Finans Bağlamı.....	47
2.1 Giriş.....	47
2.2 İslami Finansı Tanımlamak.....	47
2.3 İslami Finansta Faiz (Rıba) Yasağı.....	49
2.4 İslami Finansın Ahlaki Temelleri	49
2.5 Finansta Gelişme ve Arınma Kavramı.....	50
2.6 İslami Finans Araçları	51
2.7 İslami Finans Kurumlarında Şer'i Uyum ve Yönetişim (ŞUY)	54
2.8 Şer'i Denetim Komitesi'nin (ŞDK) Görev ve Sorumlulukları.....	56
2.8.1 Finansal Ürün Kavramı ve Yapısı	56
2.8.2 Belgeleme (Dokümantasyon).....	56
2.8.3 Şer'i Danışma.....	56
2.8.4 Şer'i Yasal Görüş Bildirme.....	57
2.8.5 Şer'i Uyum Denetiminin Yapılması	57
2.9 İslami Finans Kurumları ile Konvansiyonel Kurumlar Arasındaki Başlıca Farklılıklar	57
2.10 Finansal İnovasyon ve Mühendislik	60
2.10.1 Finansal İnovasyon ve Mühendislik Faaliyet Alanı.....	61
2.10.2 Finansta İnovasyon ve Yeni Ürün Geliştirme.....	61
2.11 Sonuç.....	62

Üçüncü Bölüm

Finansal İnovasyon ve Mühendislik Literatür Analizi.....	63
3.1 Giriş.....	63
3.2 İslami ve Konvansiyonel Bankacılık Arasındaki Farklılıklar	64
3.3 Rıba ve Faiz Arasındaki Fark.....	65
3.4 İslami Bankacılığın Ortaya Çıkışı.....	66
3.5 İslami Bankacılık ve Finans: Eleştirenler ve Savunanlar.....	68
3.6 İnovasyon.....	70

3.6.1 İnovasyonun Tanımı.....	70
3.6.2 Finansal İnovasyonun Doğası ve Teorisi.....	71
3.6.3 Üç Schumpeteryen İnovasyon Okulu.....	72
3.6.4 İnovasyon Yönelimi.....	74
3.6.5 Finansal Kriz ve İnovasyon Arasındaki İlişki.....	75
3.7 Ürün Geliştirme.....	76
3.7.1 Ürün Geliştirmenin Tanımı.....	76
3.7.2 Ürün Geliştirmenin Önemi.....	76
3.7.3 Ürün Geliştirme Süreci.....	77
3.7.4 İslami Bankacılıkta Ürün Geliştirme.....	78
3.7.5 İslam Ahlakı, Finansal Ürün Geliştirme ve Mühendislik.....	79
3.8 Düzenlemeye İlişkin Zorluklar.....	80
3.9 İslami Bankacılıkta Riskler.....	81
3.9.1 Kredi ve Piyasa Riskleri.....	83
3.9.2 İslami Bankaların Operasyonel Riskle Karşı Karşıya Kalması.....	83
3.9.3 Basel III'ün İslami Bankalar Üzerindeki Etkileri.....	84
3.9.4 İslami Bankalarda Likidite.....	85
3.10 Kurumsal Yönetişim.....	86
3.11 İslam İktisadı ve Ahlak.....	88
3.12 İslam Ticaret Hukukunda Şer'i Hileler.....	89
3.13 Finansal Dışlanma ile Mücadelede İslami Finansın Rolü.....	91
3.14 Sonuç.....	92

Dördüncü Bölüm

İslam İktisadı ve Finansının Başlangıcından On Altıncı Yüzyıla Kadar

Finansal İnovasyonun Tarihsel Analizi.....	95
4.1 Giriş.....	95
4.2 İslami Finans Tarihinin ve İnovasyonunun Evreleri.....	96
4.2.1 Birinci Evre: Kuruluş (622-661).....	97
4.2.2 İkinci Evre: Büyüme ve İstikrar (Yedinci-Onuncu Yüzyıl).....	102
4.2.3 Üçüncü Evre: Gerileme (Onuncu- On Üçüncü Yüzyıl).....	106

4.2.4 Dördüncü Evre: Kısmi Büyüme (On Üçüncü-On Altıncı Yüzyıl).....	107
4.3 Sonuç	111

Beşinci Bölüm

On Altıncı Yüzyıldan Günümüze İslam İktisadı ve Finansında Finansal İnovasyonun Tarihsel Analizi	113
5.1 Giriş.....	113
5.2 Beşinci Evre: Olgunlaşma Yılları (On Altıncı-On Dokuzuncu Yüzyıl).....	113
5.3 Altıncı Evre: Osmanlı Devleti'nin Çöküşü ve Batı'ya Bağımlılık (On Dokuzuncu Yüzyılın Başından 1970'e Kadar).....	118
5.4 Yedinci Evre: İslami Finansın Yeniden Canlanması (1950'ler-1960'lar).....	120
5.5 Sekizinci Evre: Faizsiz İslami Bankacılık (1970'lerden Günümüze)	124
5.5.1 İslami Bankacılığın Ortaya Çıkışı	124
5.5.2 Batı'daki İslami Bankacılık Tecrübesi.....	128
5.5.3 Güneydoğu Asya, Pakistan ve İran'da İslami Bankacılığın Gelişimi.....	134
5.5.4 Şeriat Yönetişimine Çeşitli Yaklaşımlar.....	139
5.6 Sonuç	141

Altıncı Bölüm

Geleneksel Finansal İnovasyon Teorisi.....	147
6.1 Giriş.....	147
6.2 Finansal İnovasyonun Finansal Krizler Oluşturmadaki Rolünün Analizi.....	149
6.3 Finansal Piyasayı Etkileyen Temel Unsurlar	150
6.4 Bankacılık Sisteminin Dayanıklılığı: Devam Eden Finansal Krizlerde Kilit Bir Unsur.....	150
6.5 Finansal Kurumların İleri Finansal Ürünler Geliştirme Yarışı.....	151
6.6 Finansal Krizlerin Temel Nedeni	153

6.7 Finansal İnovasyon Nedir?.....	155
6.7.1 Tarihte Finansal İnovasyon.....	155
6.7.2 Finansal İnovasyonu Ne Yönlendirir?	156
6.8 İnovasyonun İstenmeyen Sonuçları.....	157
6.9 İnovasyon Tarafgırlığı	159
6.10 Üç İnovasyon Okulu	161
6.10.1 Kurumsal Girişimcilik Okulu: Sosyal Bir Bakış Açısı- Tabandaki İtici Güç Olarak İnovasyon.....	162
6.10.2 Kültürel Okul Kültürel Bir Bakış Açısı-İnovasyonun Doğası: Üstün Yetenek.....	163
6.10.3 Kapasite Okulu: Ekonomik Bakış Açısı- Kurumsallaştırılmış Kapasite Olarak İnovasyon.....	164
6.11 Sonuç.....	166

Yedinci Bölüm

İslami Açından Finansal İnovasyon Teorisi.....	169
7.1 Giriş.....	169
7.2 Dört İnovasyon Okulu.....	170
7.3 İnovasyonun İslami Bakış Açısından Tanımlanması	171
7.4 İslami Finansal İnovasyon Okulu	172
7.5 Finansal İnovasyon Mekanizması: Fıkın Rolü.....	173
7.6 Normatif Yaklaşımın Sosyal Pratiklerle Uygulanması: Bourdieu Teorisi	174
7.7 Sosyal Olarak Faydasız Finansal İnovasyon.....	178
7.8 Kur'an ve Sünnette İktisadi Düşünce ve Finansal İnovasyon Teorisi İçin Temel Felsefe.....	180
7.8.1 Tevhit Kavramı.....	180
7.8.2 Hilafet Kavramı	182
7.8.3 Özgür İrade ve Mesuliyet Kavramı.....	183
7.9 İslam İktisadının İlkeleri: İslami İnovasyon Teorisinin Temelleri.....	185

7.9.1 Finansal İnovasyonda İtidallilik İlkesi.....	185
7.9.2 Finansal İnovasyonda İktisadi Verimlilik İlkesi.....	186
7.9.3 Finansal İnovasyonda İctimai Adalet İlkesi.....	188
7.10 Temel İslam Düşüncesinin Finansal İnovasyona Uygulanması	189
7.11 Şer’i Denetim ve Yönetişimin Temelleri.....	190
7.12 Sonuç.....	192

Sekizinci Bölüm

İslami Finansta Temel Finansal Mühendislik Ürünü Olarak

Vadeli İşlem Sözleşmeleri.....	195
8.1 Giriş.....	195
8.2 Vadeli İşlem Sözleşmesinin Tanımı.....	197
8.3 Finansal Vadeli İşlem Sözleşmesi.....	197
8.4 Türev Ürün Sözleşmeleri Aracılığıyla Riskten Korunma (Hedging) Mekanizması	199
8.4.1 Riskten Korunma Amacı	200
8.4.2 Opsiyon Sözleşmeleri Aracılığıyla Riskten Korunma.....	200
8.4.3 Finansal Vadeli İşlemler Sözleşmesi Aracılığıyla Faiz Oranı Riskinden Korunma	200
8.5 İslami Açıdan Vadeli İşlemler Sözleşmesi	201
8.6 İslami Finans Açısından Vadeli İşlem Sözleşmelerine İlişkin Sorunlar.....	203
8.7 Vadeli İşlem Sözleşmelerindeki Garar.....	204
8.8 Sonuç	205

Dokuzuncu Bölüm

İslami Finansta Temel Finansal Mühendislik Ürünü Olarak

Opsiyon Sözleşmeleri.....	207
9.1 Giriş.....	207
9.2 Opsiyon Sözleşmesi Nedir?.....	208
9.3 Opsiyon Sözleşmesinin Kısa Bir Tarihsel İncelemesi	209

9.4 Opsiyon Sözleşmesinin Türleri.....	210
9.4.1 Alım Opsiyonu.....	210
9.4.2 Satım Opsiyonu	210
9.4.3 İkili Opsiyon	211
9.5 Opsiyon Sözleşmeleri Neden Popüler?.....	211
9.6 Opsiyon Sözleşmesi Tarafından Sunulan Faydalı Ekonomik Amaçlar	211
9.7 Opsiyon Sözleşmesinin Piyasa Analizi.....	212
9.8 İslami Finans Bakış Açısıyla Opsiyon Sözleşmelerinin Değerlendirmesi	214
9.9 İslami Literatürde Opsiyon Sözleşmesi.....	214
9.10 Opsiyon Sözleşmesine Bazı Olası Şer'î İtirazlar	215
9.11 Bir Opsiyon Sözleşmesi Türü Olan Muhayyerlik.....	215
9.11.1 Sünnette Muhayyerlik Türleri.....	216
9.12 Opsiyonlar ve Fıkıh	217
9.12.1 Alım Opsiyonu.....	218
9.12.2 Satım Opsiyonu.....	219
9.12.3 Endeksli Opsiyon.....	219
9.12.4 Hakkın Kendisinin Satış Unsuru Olması	220
9.13 Şart Muhayyerliği ve Tazmin Etme Sistemi	221
9.14 Opsiyon Sözleşmesi ve Kaporolu Satış Arasındaki Benzerlikler.....	225
9.15 Sonuç.....	227

Onuncu Bölüm

İslami Finanstta Finansal İnovasyon ve Mühendislik Çerçevesinin

Ana Hatları	229
10.1 Giriş	229
10.2 Opsiyon Sözleşmelerine Bağlı Risk	230
10.3 Opsiyon Piyasasında Garar	231
10.4 Opsiyon Sözleşmesi İle İlişkili Riba Sorunu	232

10.5 Konvansiyonel Opsiyon Sözleşmelerinin Yasaklanmasındaki Gerekçe	233
10.6 Müslüman İktisatçıların Bakış Açısı	235
10.7 Usul-i Fıkıh Açısından Opsiyon Sözleşmeleri.....	235
10.7.1 İstihsan.....	236
10.7.2 Maslahat-ı Mürsele (Kamu Yararı).....	236
10.8 Muhayyerlik Hakkı İçeren Finansal Sözleşmeler.....	237
10.9 Muhayyerlik Hakkı İle Fiyat Riskini Yönetme	238
10.10 Şart Muhayyerliği İçeren İsticrarlı Satış.....	239
10.11 Opsiyon Sözleşmelerinin Hariç Tutulması.....	240
10.12 Sonuç	242

On Birinci Bölüm

Vaka İncelemesi:

Şariat İle Uyumlu Seçilmiş Finansal Ürünlerin Analizi	245
11.1 Giriş	245
11.2 Dokümantasyon Analizinin Faaliyet Alanı.....	247
11.3 Dokümantasyon Analizinin Vaka İncelemesi Bulguları	247
11.3.1 Bir Yatırım Ürününün Dokümantasyon Analizi.....	248
11.3.2 Konut Finansmanı Ürününün Dokümantasyon Analizi.....	250
11.3.3 Bir Türev Ürünün Dokümantasyon Analizi.....	254
11.3.4 Sukuk (Kira Sertifikası) İhracının Dokümantasyon Analizi.....	257
11.4 Dokümantasyon Analizi Bulgularının Özeti	261
11.5 Sonuç.....	261

On İkinci Bölüm

Tartışma ve Sonuç.....	265
12.1 Giriş	265
12.3 Kitabın Katkısı.....	271
12.4 Politika Önerileri.....	272

12.5 Yeni Bir Şer'i Uyumlu Finansal İnovasyonun Vaka İncelemesi (Tekafül Eğitim Finansmanı)	274
12.5.1 Finansal İnovasyonun Arka Planı	274
12.5.2 Alternatif Eğitim Finansmanı Çözümüne Götüren Analitik Süreç.....	276
12.5.3 Alternatif Eğitim Finansmanına Çözüm Olarak Tekafül	277
12.6 Sonuç.....	281
12.7 Gelecekteki Araştırmalar İçin Öneriler	283
SÖZLÜK.....	285
KAYNAKÇA.....	291
İNDEKS.....	321